

родному середовищу, підтримка жорстких методів військових режимів, а також порушення ними прав корінного населення, коли ці права вступають у конфлікт з інтересами корпорацій» [9], – зазначає К. Вайлерт.

Ф. Фукуяма вважає глобалізацію остаточним продуктом історичних трансформацій світової політики, які позбавляють державу статусу головної дійової особи на світовій арені. Він зазначає, що зростаюча економічна і технологічна взаємозалежність національних суспільств спричиняє появу якісно нової світової політичної системи. Ф. Фукуяма, як представник школи лібералізму, ставить під сумнів доцільність погляду на державу як на головного суб'єкта міжнародних відносин, хоча в цілому не заперечує її важливості. Обґрунтовується визначальна роль транснаціональних корпорацій, міжнародних уря-

дових та неурядових організацій у формуванні світової політики. Відповідно держави можуть бути формально незалежними, однак у практично-політичному вимірі перебувати у стані залежності від потужніших у владно-силовому сенсі суб'єктів міжнародного права, тобто мати цілковитий формальний, але реально обмежений суверенітет [4, с. 148].

Висновки. Таким чином, сьогодні вже незаперечним фактом можна вважати необхідність переосмислення змісту поняття «державний суверенітет». Економічний розвиток західних держав є одним із факторів міжнаціональної взаємодії, появи нових суб'єктів правовідносин – транснаціональних корпорацій, що, у свою чергу, виявляє національні особливості держав, приводить до виникнення колізій у сфері правового регулювання та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бек У. Что такое глобализация? / Пер. с нем. А. Григорьева и В. Седелника; общая ред. И. Послеслов. А. Филиппова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегия для меняющегося мира / Пер. с англ. В. Ионова. – М.: Альпина Паблицер, 2003. – 504 с.
3. Алексєєнко І. Транснаціоналізація виробництва і роль ТНК в забезпеченні сталого розвитку / І. Алексєєнко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вереш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. – Вип. 14. – С. 5–8.
4. Троян І. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації / І. Троян // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 185 с.
5. Кухтик С.В. Трансформація держави під впливом глобалізації (теоретико-правовий аспект): дис... канд. юрид. наук. – К, 2015. – 198 с.
6. Троян І. Державний суверенітет як політологічна категорія: сутність, характеристики, особливості трансформації / І. Троян // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2010. – 164 с.
7. Талдикін О.В. Нетократія в контексті теорії влади / О.В. Талдикін // Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали наукового семінару 11 грудня 2012 р. / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, каф. Теорії держави і права; [уклад., редкол.: О.М. Куракін, А.М. Кучук] – Дніпропетровськ: Грані, 2012. – С. 31–35.
8. Талдикін О.В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення / О.В. Талдикін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 136–149.
9. Katarina Weiler, Transnationale Unternehmen im rechtsfreien Raum? Geltung und Reichweite völkerrechtlicher Standards, in: Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (2009). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zaoerv.de/69_2009/69_2009_4_a_883_918.pdf.

УДК 316.614:340

ДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ»

TRANSFORMATION OF LEGAL AND GLOBALIZATION PROCESSES FACTORS AS LEGAL SOCIALIZATION

Туряниця В.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті розкрито сутність правової соціалізації особистості, об'єктивні чинники, що зумовлюють правову соціалізацію, такі як глобалізаційні процеси та трансформація вітчизняного, європейського та міжнародного права, їх взаємозв'язок і взаємовплив.

Ключові слова: правова соціалізація, особистість, глобалізаційні процеси, трансформація законодавства.

В статье раскрыты сущность правовой социализации личности, объективные факторы, которые обуславливают правовую социализацию, такие как глобализационные процессы и трансформация отечественного, европейского и международного права, их взаимосвязь и взаимовлияние.

Ключевые слова: правовая социализация, личность, глобализационные процессы, трансформация законодательства.

The study reveals the essence of the legal socialization of the individual, objective factors that determine the legal socialization, in particular the globalization processes and the transformation of the domestic, European and international law, their relationship and interaction.

Key words: legal socialization, personality, globalization processes, transformation of the legislation.

Постановка проблеми. Занепад економіки, політична нестабільність, правовий нігілізм, соціальне зубожіння та бойові дії на сході України стали не лише перешкодами

для змін, а й вагомими факторами концентрації зусиль на їх вирішенні. У цьому напрямі рушійною силою є особистість, її соціалізація взагалі та правова зокрема, що фор-

мує свідомість у плані професійного вдосконалення, безперервної освіти, критичного мислення, ставлення мети та досягнення її в полікультурному середовищі. Всі ці аспекти в тій чи іншій мірі акумулює правова соціалізація особистості.

В нинішніх умовах євроінтеграційного поступу України процес правової соціалізації особистості є одним із найважливіших завдань різних інститутів з огляду на такі чинники, як:

- розбудова посттоталітарної держави у демократичну;
- трансформація вітчизняного законодавства та імплементація у нього норм міжнародного права;
- прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу;
- глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, як чинник мегарівня (міжнародного життя, демократизації сучасного світу, міжнародного права);
- мобільність творчої особистості.

Стан дослідження. Ця проблема є малодослідженою у вітчизняній юридичній літературі. Комплексного підходу до трактування цього терміна немає. Немає і сучасної дефініції правової соціалізації особистості. Більшість зарубіжних робіт присвячена соціологічним аспектам соціалізації особистості (П. Абрамсон, С. Алексеев, М. Вебер, Б. Коулз, Я. Щепанський та інші).

Проблеми взаємовідносин особистості, суспільства і держави з позицій філософії, соціології права розглядаються у працях П. Баранова, К. Вітрука, Ю. Гревцова, В. Нерсисянца, В. Оксамитного та інших. Дотичність до досліджуваної теми мають праці Я. Гілінського, В. Головченко, І. Дементьєвої, І. Коваленко, С. Кожевнікова, А. Потьомкіна, В. Федорина та інших.

Мета дослідження – розкрити сутність поняття правової соціалізації особистості як правового феномену на національному і міждержавному рівні в період глобалізаційних процесів, його складники, а також фактори, що сьогодні безперервно впливають на особистість, її правову соціалізацію, адаптацію до глобалізаційних процесів щодо реалізації своїх прав і свобод та «Я-концепції на державному і міждержавному рівнях».

Вклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні у зв'язку з інтеграцією у європейське співтовариство перед правовими та громадськими інститутами постає важлива проблема правової соціалізації особистості. Адже в країні формуються нові соціально-правові інститути, трансформуються старі та змінюється їхній зміст. Соціальні та правові реформи негативно відбилися не тільки на старшому посттоталітарному поколінні, а й на молодому. Останнє сьогодні більш мобільне, ерудоване в результаті глобалізаційних процесів і змін, які відбуваються у світі і особливо на європейському континенті. Воно відчуває суттєву зміну цінностей, норм правової поведінки, необхідність розбудови власної демократичної держави та громадянського суспільства, реалізації прав і свобод людини як у власній країні, так і у спільному полінаціональному домі – Європейському Союзі. Права і свободи людини сьогодні стали органічним складником процесу глобалізації, його характерною рисою. Вони із вузького розуміння як об'єктивного права перетворилися в універсальну цінність, яка все більше впливає на держави і народи незалежно від обраних моделей цивілізаційного розвитку. В умовах глобалізації механізм забезпечення прав і свобод людини суттєво коригується і виходить за межі національного правопорядку та втілюється у глобальних і наднаціональних правових механізмах. Крім того, створюється окремий простір і нові засоби для реалізації прав і свобод людини як на індивідуальному, так і на колективному рівнях [1, 38–39].

Мета правової соціалізації – розкрити в особистості її здібності до адаптації до державних і глобалізаційних правових процесів і змін, змінити ставлення, підходи до

перебудови відносин між людиною та державою, набути вміння толерантного співжиття у поліетнічному середовищі на основі трансформації та вдосконалення вітчизняного і міжнародного права, законності, справедливості, встановлення довіри та поваги.

Суттєвим чинником розвитку особистості, її самодостатності та самореалізації у процесі глобалізаційних змін і новоутворень є правова соціалізація. На наш погляд, вона інтегрує в собі три блоки права – вітчизняного, європейського і міжнародного. Саме такий трисдиний комплексний підхід і є надійною моделлю, що може забезпечити сьогодні ефективність і прогрес у соціально-правовому процесі правової соціалізації особистості.

Ця проблема охоплює, крім теорії держави і права, також такі галузі наук, як філософія права, соціологія права, психологія, педагогіка тощо. Саме на стику наук і комплексної характеристики з доміантою правового аспекту теорії і практики соціалізації можна досягти переконливих результатів із застосуванням їх у практиці повсякденного життя.

Виходячи саме з цих позицій, зазначимо, що складниками поняття «правова соціалізація» є юридична освіта, правова освіта, правове виховання, що формують в особистості правосвідомість, правову культуру. Саме вони становлять правові і моральні норми поведінки в контексті конкретної держави на базі внутрішніх і міжнародних норм, законів, а також є регулятором і стимулятором їхньої правової активності. Адже правова соціалізація особистості забезпечує розвиток і вдосконалення посттоталітарного суспільства на різних етапах його розвитку. Крім того, у процесі правової соціалізації важливе місце посідає правова мотивація як засіб самовдосконалення і самореалізації особистості. Все це в комплексі має реалізуватися у безперервному процесі навчання, виховання і розвитку особистості від інститутів сім'ї, школи до інституту самоосвіти з детермуванням характерних рис у свідомості та поведінці. Принагідно зазначимо, що правова соціалізація – обов'язковий компонент процесу соціалізації особистості в суспільство. Тобто правова соціалізація – це єдність об'єктивного буття і суб'єктивного світосприймання.

Реалізувати процес правової соціалізації неможливо без урахування мети, спрямованості, послідовності, систематичності, взаємодії суб'єктів правовиховної діяльності та правової соціалізації, особливостей суб'єктів соціалізації тощо. Все це не має випадати із поля зору у плануванні та організації процесу правової соціалізації особистості.

З огляду на різні теоретико-методологічні підходи до характеристики правової соціалізації особистості зауважимо, що в юридичній науковій літературі немає одностайної дефініції цього терміна. Правову соціалізацію особистості В. Головченко та А. Потьомкін розглядають як «процес, завдяки якому люди вчаться думати і вести себе відповідно до засвоєння та активного відтворення соціально-правового досвіду, набутого в умовах спілкування з іншими людьми і суспільством у цілому, а також різних рівнів суспільно-правової дійсності» [2, 103]. У вітчизняних нормативних і правових актах також відсутнє визначення цього поняття. Немає також тлумачення цього поняття ні в «Юридичному словнику-довіднику» [3], ні в «Словнику законодавчих термінів» [4]. Воно інколи підмінюється, на нашу думку, поняттями «правове виховання» і «правова освіта». Насправді останні, а також юридична освіта є складниками в реалізації суті поняття «правова соціалізація». Це обов'язкові компоненти в ієрархії правової соціалізації. Саме вони формують систему правових знань, правову свідомість, переконання, мотиви і норми поведінки, вчинків і соціальної активності. Саме в цих компонентах найбільше відображено змістову сторону правової соціалізації. Якісна освіта і виховання є важливим фактором і каталізатором правової соціалізації особистості.

Розпочати сьогодні зміни в освіті України на всіх її рівнях, що базуються на нових вітчизняних законах про освіту, Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015–2025 рр., концептуальних засадах програми «Нова школа» та інших базових документах, а також на зарубіжному досвіді, мають перетворити освіту на чинник економічного зростання, джерело національної єдності, засіб соціально-просування кожного громадянина [5, 5].

Увага в освіті має концентруватися на гармонійному розвитку творчої особистості, невід’ємним компонентом якого є права соціалізація. Саме такий індивід може бути вільним і забезпечити собі європейську якість життя, творити суспільство правового загалу, суспільство високої правової культури і рівних можливостей, бути мобільним у сьогодишніх процесах глобалізації світу.

В умовах глобалізаційних процесів і мобільності особистості, особливо молоді, необхідна модернізація освіти взагалі і юридичної зокрема. Це вимоги як на державному так і міжнародному рівнях, що засвідчує тенденція формування загальноєвропейського простору і спільного дому з метою засвоєння і реалізації загальнолюдських цінностей, усвідомлення принципів поведінки відповідно до норм права. Пошук інноваційних підходів у правовій соціалізації особистості забезпечить успіх щодо викликів сучасних глобалізаційних процесів та якості життя у суспільстві.

Висновки. Держави визнають сьогодні глобальний характер прав і свобод людини, пріоритет загальнолюдських цінностей, закріплених на державному і міжнародному рівнях, які є двома системами, між якими наявний тісний взаємозв’язок. Права соціалізація особистості неминуча на рівні цих систем і глобалізаційних процесів [6, с. 104].

Філософія глобалізації світу змінює підходи до вдосконалення правової системи на національному і міжна-

ціональному рівнях, механізму захисту прав і свобод людини, що не може не відбитися на правовій соціалізації особистості. Глобалізація сьогодні є провідним фактором впливу на права людини і механізм їхнього забезпечення; посилюється усвідомлення того, що вони все більше виводяться за межі національного суверенітету з формуванням «глобальної правової інфраструктури» [7, с. 147].

Глобалізація сьогодні – складний процес людської взаємодії, що долає встановлені державні кордони та визнає існування відносин, які виходять за межі локальних, регіональних і національних обмежень для створення умов нової транснаціональної цивілізації [8, с. 79].

Стрімкість впливу сучасних глобалізаційних процесів і вдосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини на національному і міжнародному рівнях, їхній вплив на правову соціалізацію особистості, а також аналіз понятійної характеристики правової соціалізації особистості щодо теорії і практики дають нам підстави для авторської дефініції правової соціалізації особистості. Права соціалізація особистості – невід’ємний складник загальної соціалізації, багатогранний глобалізаційний і перманентний процес цілісного і якісно самостійного явища правової системи, яке в комплексі взаємопов’язаних систем на національному і міждержавному рівнях прилучає індивіда до системи правовідносин між людиною і державою, до свідомого засвоєння системи правових норм, правової ідеології як відображення правової реальності і цілісного інтегрального розвитку особистості на всіх вікових періодах з метою формування правосвідомості і правової культури, мотивів правомірної та соціально активної поведінки в управлінні процесами демократизації, спрямованих на перетворення права в рушійну силу змін, що дає можливість для повноцінної реалізації особистістю своїх прав і свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лемак В., Турияница В. Механізм забезпечення прав і свобод людини в епоху глобалізації: теоретико-методологічні підходи // Матеріали 69-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2015. – 38–40 с.
2. Головаченко В., Потьомкін А. Правові механізми формування правової свідомості студентів // Право України, 2006. – № 9. – С. 100–103.
3. Юридичний словник-довідник: За ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Феміна, 1996. – 696 с.
4. Словник законодавчих термінів. – К.: «Основа», 2000. – 608 с.
5. Нова школа. Простір освітніх можливостей. – 2016. – 36 с.
6. Турияница В. Національний і міжнародний механізми забезпечення прав і свобод людини як цілісна правова система: вплив глобалізаційних процесів на їх удосконалення / Сучасні проблеми порівняльного правознавства: зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я. В. Лазура, упор. О.В. Кресін, Н.В. Савчин. – Ужгород – Київ. Вид-во «Говерла», 2015. – С. 103–104.
7. Таманага Б. Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / Б. Таманага. – пер. з англ. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 208 с.
8. Турияница В.В. Глобалізаційні процеси як фактор інноваційних підходів до трансформації механізму захисту прав і свобод людини // Наук. вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Випуск 32. – Том 1. – С. 79–86.